

Izhaja
1. in 15. dne
vsakega meseca.

Rokopist
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte,
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezija: Poetičen kalejdoskop. — Odlomki iz ženskega dnevnika. — O dvo-
boju. — Spomini na Beneške. — Svarabhakti. — Anton Janežič. — Dostavki.
— Razgovori. —

Poetičen kalejdoskop.

J. Cimperman.

V.

Toliko vže sem prestál v življenji nesreče, britkosti,

Hčem-li omagati zdaj, ko mi nizdolu gré pót?

Kvišku se dvigni moj duh, otrasi verige obupa,

Srce, in ti zanaprej sebe mi več ne miluj!

Polna odmérjena kupa trpenja je vsemu človeštvu,

Dá-si nesrečen tedaj, nijsem nesrečnik jaz sam.

Doli na jugu žvenkeče orožje ubogih Slovanov,

Da iz tiránstva bi spon dragi opróstili dom.

Koliko mater vzdihuje in bratov in sester ljubečih,

Mnogim otrokom ubít oča je, ženi soprog.

Mnoga v obupnosti víje za ženihom róke nevesta,

Zadnji na ustnah poljub čuti sedaj še njegov;

Ali tam vidiš udovo, kopica jo detce obdaje,

Njihov umrl je rednik, póšten je bil a — prosják,

Dete najmlajše na prsi pritiska se máteri gladni;

Srečno-nesrečni otrók, svoje nesreče ne znaš!

Gledi palačo visóko, kakó se ponosno dviguje,

Zidal lastníku jo trud njega podložnikov je.

Dosti! — Kder koli hčem, vidim nesrečo, uboštvo, sebičnost,

Torej umolkne naj glas tožeb obupnih mojih.

Mož je, umé ki trpeti; mehková se prístuje ženam;

Plamen očísti zlató, možu nesreča značaj.

Odlomki iz ženskega dnevnika.

P. D. - Pajkova.

(Dalje.)

Ali naj smatram današnji dogodljaj s stotnikom samó za neugoden slučaj, ali tem več kot od njega umetno nastavljeno past? — Hudoben sum me navdaja, da je to past menda celó mačeha sama nastaviti pomagala.

En celi teden je uže, kar neko spremenbo v njenem obrazu zapazujem; kako mehka, udana, skrbljiva, postrežna — celó tam, kjer je ne potrebujem — se okoli mene vede! Se vé, da stoprv zdaj se mi razkriva, da je ta njena prijaznost sama krinka, pod katero skriva hudobne namene. Prej sem se le čudila njenemu dobrikanju, ter ga v mojej nedolžnosti smatrala kot nasledek nje velikonočne izpovedi, kojo je pred desetimi dnevi opravila.

Pa še nekaj je, kar me v mojem sumu potrjuje. Pred nekojimi dnevi sem menila da oglušim, od radostnih vzklikov mojih igrajočih polubratecev in sester. Približam se jim, da izvem uzrok tolikega njih veselja, in vidim vsacega iz mej njih obloženega z najfinejšimi in dragocenejšimi igračami, razdeljenimi mej nje po spolu in starosti. Na moje vprašanje, od kod bi one igrače bile, so najstarejši obmolknili; najmlajši deček pa, komaj govoreči fanté, ponosno kažoč na belca, na kojem je jahal rudeči junak, zablebetal je meni komaj z razumljivami besedami: „od tistega lepega gospoda, ki se po vodi vozi.“ Nijsem brž razumela, koga méni, in ne mislé dalje, poslovim se od otrok z besedami: res dobrega gospoda ste naši. — — —

Danas pri obedu ogovori me mačeha s prilizljivim glasom: Stare polkovnikove udove, Irma, te dobre ženice, tvoje matere velike prijateljice in nas vsih velike dobrotnice, te blage ženske, Irma, nijsi uže dolgo obiskala. Idi, idi Irma danas k njej, ker imaš čas; kako jo bode veselilo videč, da nijsmo pozabili nekdanje dobrotnice.“ Mačeha ima prav, sem pri sebi mislila, pozabila sem skoraj, da živi ta polkovnikova udova, tako dolgo uže je nijsem obiskala.

Pri odhodu naročila sem svojej mačehi, da naj točno ob sedmih zvečer pošlje hišino po me, ker je hiša polkovnice stala na majhnem griču, pol ure oddaljena izvan mesta. — — —

Prostorna soba je bila, okinčana s starim pohištvom v rokoko-slogu. Po stenah te sobe so visele velike več nego po sto let stare oljnate slike pradedov polkovnikove žlahtne rodovine. Tam v kotu pa, baš nasproti vhodu te čudne sprejemnice, stal je nekakov altarju podoben spomenik, na kojem je stalo na rudečim žametnem vanjkušcu — blazinici — čako, sablja in dve veliki rokavici, vse to v večnem češčenju in spominu postavljeno ranjkemu polkovniku.

V tej sobi tedaj sem jaz sedela uže poldrugo uro v neduhovitem in dolgočasnem pogovoru z udovo. Starikava gospá je meni nasproti sedela, na suhem nje nosu so blesteli veliki naočniki, zlatookvirjeni. Stara gospa je z velo roko božala debelega kot sneg belega mačka, ta pa je sladko spaval v njenem naročju. Pri nogah pa jej je ležal ljubeznivi kužek, kojega je ona z ного rahlo potipavala. Vsakih pet do pet minut mi je gospa polkovnica dajala kakovo vprašanje, na koje pa sem raztreseno odgovarjala.

Da sem bila raztresena, rada priznavam. Veči del časa je moj pogled počival na podobah, moj duh pa je daleko, daleko izvan te sobe bival, sama

ne vem, kje. Menda je gospá bila zapazila mojo razmišljenost; kajti ko si je trikrat izkašljala, da bi si očistila hripavo grlo, uprla je svoje majhne sive oči na moj obraz, in mi s poluhripavim glasom dejala: „Gospodična Irma, Vi ste ali bolna, ali pak se je kaj neugodnega pripetilo mej Vami in Vašo mačeho, ker ste takó blede in slabe volje.“ Ko jej zagotovem, da mi nič nij, da se celó prav dobro čutim in da je tudi v družini vse pri starem, nadaljevala je ona: „No, hvala Bogú da je tako, kakor se spodobi biti. To me jako veseli, prav iz srca veseli. Ali vendar Vam nekaj je, Irma, takó blede Vas nijsem še videla, od kar Vas poznam. Sicer mladina ima sploh silno spremenljivo lice; danes je bledega, jutre zopet jasnega in rudečega lica. Tudi moj Gofred, moj bratič, ki je zdaj úže tretji mesec v našem mestu na dopustu, je zadnji čas tudi postal takó bledega obraza, da se mi v sree smili a bil je preje tako rudečega, tako polnega, ko je sim prišel! Jaz mu vedno pravim, naj zapusti naš kraj, kojega zrak mu menda škoduje, ali on se vedno brani, kakor da bi v našem mestu užival Bog si vedi, kakošna nebesa.“ — V tem trenutju zazvoni zvonček v veži in eden migljaj potem stopi v sobo — morski stotnik!

„Oj naš Gofred, moj Gofred“ vzklikne zdaj starka, brzo vstane ter mu hiti nasproti. Psiček prestrašen takó nenadnega ropota, je na ves glas zalajal; maček razžaljen, da ga je njegova ljubiteljica kar tako izpustila, migal je z repom ter je veliki grb delal; gospa polkovnica pa je ponavljala besede: „lupus in fabula, moj Gofred, lupus in fabula“ ter stiskala stotniku roke, stotnik pa je globoke poklone delal na vse kraje sobe ter govoril ne vem več kaj. A jaz? — Kakor od strele zadeta naslonila sem se v naslonjač da bi ne omahnila in mrzel pot mojega čela je pričal, kakov utis je njegov prihod storil na mene.

Na stotnikovem obrazu nij bilo videti sledú začudjenja ali kakoršnega si bodi ganjenja, tem bolj pa se je na njem zasvetil nekov hudoben odsev zmage. Potem, ko je naju gospá drug drugemu predstavila, vrstili so se pogovori o raznih stvareh. Teh pogovorov sta se skoro izključljivo zgovorna polkovnica in na njo pazljivi stotnik udeležila. Jaz sem ju nema poslušala in le sim in tam, kjer sem bila baš prisiljena, izustila kakov poluglasen „da“ ali „ne“, kadar je neobhodno bilo.

Mej tem se je zmračilo in začulo se je dalno grmenje. Bliski so vedno češče švigali in ulila se je gosta ploha. Meni je prihajalo tesno pri sreú; nemirna sem se zibala na stolu. Oh, kaj bi bila dala, ako bi bila takrat úže doma. Ali treba mi je bilo še dobro uro čakanja. Moj Bog, ali se bodo moji domači spominali, poslati po me? — Stotnik je gotovo uganil mojo tesnobo, in mené, da me bode s tem pomiril, začel je govoriti še živahneje. Govoril je o našem spolu, o ljubezni in konečno srečno prišel do zakona. Popisoval je svoje „tetki“, kakor je on gospó imenoval, vse lastnosti duševne in telesne, kakove zahteva od svoje bodoče neveste. Ta popis pa je bil kot nalašč primerjen mojej osebi. Pri vsakem stavku tega popisovanja postajal je navdušeneji, in je pri vsakem stavku svoj stol bliže mojega premikal, predrznež!

Sedma je úže bila, in za sedmo kmalu prišla osma ura, a hišine še nij bilo po me.

Čakala sem, prežala, a zastonj!

Mej tem je nevihta bila utihnila, a gosta tema se je bila ulegla na zemljo. Voznikov nij bilo nikjer dobiti, ker je hiša udovina stala v samoti. Kaj mi je tedaj bilo storiti? Nič drugega, nego sprejeti tolikanj mi ponujeno ponudbo udove in stotnika, da me bode ta spremil do doma. A do tija je bilo dobre pol ure hoda! Srcé se mi je krčilo pri teh mislih.

Ali moralo se je storiti.

Polkovnica me zdaj zavije v velik topel pled, poljubi me na ustna in čelo, ter me priporoči stotniku z besedami: „Gofred, le dobro pazi na gospodično; pod pazuho jo vzemi pa polagoma hodita, da jej ne izpoddrsne noga v tej mokroti. Glej tudi, da gospodično v dobri volji ohraniš!“ Še en pozdrav, ključavnica je zaškripnila, in jaz in stotnik sva bila sama postavljena v temno noč.

Prvi trenotek menila sem, da me trepet zamori. A potem, ko sem se pobožno prekrizala, ojačila sem se, ter pogumno, nekoliko stopinj od njega oddaljena, dalje korakala.

Kakih deset minut je bilo uže preteklo; in še nobeden naju nij zinil besede. Tiho je bilo krog naju; samo mokra tla in mokra trata sta škripala pod najnimi nogami, in zdaj pa zdaj se je čulo padenje dežnih kapelj, koje je rahli veterček na tla stresal.

Naenkrat stotnik pretrga molk, in reče; „Tema je, gospodična in pot nevaren; bati se je, da bi se Vam noga ne izpodrsnila. Jas si smatram za dolžnost, izpolniti nalog moje tete, in skrbeti za varnost Vašega telesa.“ Pri tej priči se mi približa, ter mi ponudi laket. — „Hvala, gospod!“ mu jaz odvrnem s precej pogumnim glasom, „ali Vaša gospa teta nij vedela, ko je dajala ta nalog, kako prijetno gorko mi bode pod njenim pledom! Res greh bi bil, da bi vzela svojo roko iz pod njega.“ Stotnik na to glasno zakrohoče, in nadaljuje: „Lepa Irma je pozabila, da zdaj ona ne sloni na svojem oknu, kjer z ošabnim posmehom povrača iskreno ljubezen vbogemu stotniku, nego da zdaj ona v temnej noči hodi na strani onega, kojega je uže tolikokrat ponižala in koji zdaj ima priliko in pravico maščevati se. Nij li res, ošabna gospodična,“ nadaljeval je s strastnim glasom, vedno bolj približevaje se meni, „da ko bi bili to preje slutili, ne bi bili tako osorno odbili moje ponudbe? V kazen zahtevam Vašo roko!“ To rekši ponudi mi on zopet svoj laket. — Trenotek najneugodnejšega molka, v kojem sem jaz trpela največe muke, bil je odgovor na njegovo zapoved. Nekaj strah, nekaj jeza me je bila obšla; zatrepetala sem na vseh udih, ter z bridkim vzdihom uprla oči v temno nebó, kot bi od zgoraj iskala pomoči.

Stotnik videvši, da odgovora ali celó izpolnjenja svoje želje zastonj pričakuje, povzame z novič: „Irma, ali je ljubezen greh, da se jej toliko upirate? Ali Vi nimate srca za čustvo, kojega je vsako dekliško srce toliko napolnjeno, ali pak ste občutljiva samó za-se, za svojo lepoto? Vsaki dan Vas vidim lepšo, vsak dan mikavnejšo!“ — „Gospod“ porečem zdaj razžaljena, ali v tem trenotju mi uide iz ust prestrašeni „ah“, kajti stopila sem bila v neko vodo: Sredi ceste je namreč stala voda, nabravša se od velikega dežja, in je zavzimala cesto za kakih deset stopinj hodá. Nisem utegnila premišljevati, kaj bi sedaj počela, ker dve močni roki ste me uže bile privzdignili, roké stotnikove. Ta drzni čin in divje stotnikove oči, koje ste se zazvetile v temnej noči, prisilijo me k bolestnemu vzkliku. Nezavedna zaprem usta, ter se nehoté zvrnem menda na njegovo ramo.

Kakor don daljnega zvona bile so mi na ušesi njegove besede: „Irma, Irma, bodite z menoj milostljiva. Bil sem hudoben, dokler Vas nissem poznal, ali Vaša vzvišena čednost me je ukrotila, Vi morete volka spremeniti v jagnje. Glejte, Irma! Kolikor ste mi zdaj blizu srca, toliko se vzdržujem Vas na-nje pritisniti; razburjeno srce kroti mi Vaša čednost.“ — Kmalu se mi povrnejo, moči ter mi pride osvobodjenje; s trepetajočo roko me je stotnik spustil na tla. Še majhen klanjec je bil prehoditi, potem se je imel prikazati moj toliko zaželeni dom.

Ves čas je on odslej nem zraven mene stopal; samo ko sva uže bila tik mojega stanovanja, vzdramil se je kakor iz dolzega spanja, strastno prejel mojo roko, upognil koleno, ter takó v podobi grešnika z zamolknim glasom prosil: „Irma, blaga duša, ali smem upati? — Zdaj, to vem, ne ljubite me, ali sčasoma, v dveh, v treh letih morebit me boste; oh obljubite mi to, Irma! Kaj ne, da me boste?“ — Jaz, jedva ogledavši se na klečečega stotnika iztrgam se brž njegovej roki, ter urno kot srna pobežim v hišo.

Prisedši v svojo sobo zaklenila sem se v njo, brž popila kozarec hladne vode, da se mi ustrašeni živei pomirijo. Hišinji, koja me je vabila k večerji, odgovorila sem, da sem uže večerjala pri gospé polkovnici.

A zdaj, ko sem izročila današnjo dogodbo tebi, moj edini tolažnik, dnevnik, čutim se takó pomirjeno, takó zadovoljeno kot nekdaj; kajti dossegla sem, kar se mi je potrebno zdelo, in kar je sam zakrivil, maščevanje stotniku! — (Dalje pride.)

O dvoboju.

M. V—r.

(Dalje.)

Ponos borivca obstoji v tem, da se najpred pobije, a potem še le beseduje, da li je bil povod dvoboja važen ali ne. Čut poštenja pa, kateri po mnenju mnogih tukaj svoj izraz najde, je kimerá, ki so jo le svadljivci in jezičniki izmislili. Dvoboj imeti, nij tedaj nikakor dokaz poštenja in srčnosti, nego izkaz surovosti in blaznosti. Poštenjaku je le takrat dovoljeno, svoje življenje na kocko postaviti, če to korist in blagor domovine ali rodovine zahteva, ali pa se s tem življenje drugih ljudij iz smrtne nevarnosti reši. S tega stališča moglo bi se svoje dni bistroumnemu hrv. dr. M. oporekati, da nij izšel na mejdan bar. R., ker bi s padom tega človeka bila pritisnena domovina za veke Sulline strahovlade rešena. Niže dole bode pa njegovo vedenje po strogeji filozofiji jasno izpričano.

Po zakonu ne sme nikdor sam sebi pravice delati; in s tega stališča je dvoboj prestop deželnih postav. Bivajo razžaljenja, ki se po zakonu ne dado kaznovati, ali jih zato vse občé zaničevanja kaznuje, s čim se žaljenec v mnogih slučajih lahko tolaži in zadovolji. Borivci, t. j. tisti, ki se nekim načinom že iz navade bijo, so vedno ljudje, kateri samo slaba društva obiskujejo, ker v dobrem društvu se ne najde nikdar povod dvoboju.

Po tem kratkem razmišljevanju segnimo še za možem, kateri iz nekega naravnega stališča udarja na gnilobo v človeškem društvu, in kateremu Napoleon revolucijo pripisuje — za Rousseau-om! Ta mož, razlikujoč dvojno

časť, pravo in navidnezno, piše o dvoboju sledeče: „V kateri teh dveh predelov bi človek postavil tisto časť, katera v dvoboju rolo igra? Jaz gotovo ne umejem, kako je mogoče kaj takega prašati! Kako se vjema slava, ubiti človeka, sé spričalom dobre vesti? in kak pomen more prazno mnenje drugih za pravo časť imeti, katera je z vsem svojim korenjem le v dno srca zaraščena? Kakó? Ginejo li kreposti, katere človek v resnici ima, pred lažmi obrekovalca? Dokazujejo li razžaljenja pijanega človeka, da jih je tisti zaslužil, katerega se tičejo? Je li časť modrijana v rokah katerega si bodi cepca, če se nad njim spotakne? Ali mi misli kedo reči, dvoboj je dokaz, da človek ima srce, in to je dovolj, da se sramota in oponašanje vseh drugih spačenostij izbriše? Jaz pa vprašam: Kako časť zamore tak srd dosoditi, in katera pamet jo zamore opravičiti? Po tem pravilu naj se vsak malopridnež samo bije, in on nij več malomarnež; govori lažnjivca bodo gola resnica, če jih samo meču na rt nasloni; in ako te kedo umora dolži, a ti idi, ubij družega, in dokazal si, da nij res. Tedaj: krepost, hudobija, časť, sramota, resnica, laž — vse to še le po dvoboju svoje lastnosti dobiva. Borišče je najviše sodišče; nij drugega opravičenja, nego umor. Vsa zadostitev tistim, katere si opsoval, je, da jih ubiješ, in vsako razžaljenje je opravno, bodi si v krvi žalivca ali razžaljenca. Povej človek, bi li volkovi, ako bi mogli razsojati, imeli druga načela? Sodi sam ta slučaj, menda jaz njegovo neslanstvo pretirujem.“

Dalje govori mož z nekim, kateri se je hotel pobiti zato, ker se mu je po pravici laž očitala, ter pravi: „Za kaj gre boj pri tebi? — Za laž, katera se ti je pri priložnosti očitala, ko si res legal? Misliš, da boš z umorom moža, ki ga hočeš kaznovati, tudi resnico, ki jo je govoril, uničil? Pomisli dobro, da ti, udajajoč se osodinemu izreku dvoboja, nebó za svedoka lažnjivosti zoveš in da se usojaš sodniku borb reči: pridi in pomagaj krivičneji stvari, ter pusti, da laž triumfuje? — Ne vidiš v tem bogokletstvu nič, kar bi te vzdigalo? — Moj Bog, kako žalostna, kako bedna je časť, katera se hudobije ne boji, ter drugih očitanja laži neče podnašati, ki jih pa že lastno srce od preje pripoznava!“

„Ti zahtevaš, da se duh s tem, kar se čita, okoristi. Stori to, ter poglej, ali se je kedaj na zemlji to godilo, odkar ona prave junake nosi? So-li najhrabrejši možje starega veka kedaj na to mislili, osobna razžaljenja v zasebnih bojih maščevati. Da li je Cesar Katonu, ali Pompej Cezaru zavoljo toliko medsebojnega zaničevanja, koje so si storili, poslal ceduljo s poklicem na boj? — Da li je bil največi grški vojskovodja onečastjen, ker se mu je s palico žugalo? — „Altri tempi, altri costumi“, o jaz vem; so li pa zato vsi „costumi“ dobri? Žalostno bi skoro bilo preiskovati, da li so vse časne navade take, kakoršne prava časť zahteva. — Ne, ta časť nij spremenljiva; ona je neodvisna od časov, krajev in predsodkov; ona ne more nehati, tudi ne zopet nastati; ona ima svoj večni, neusahljivi vir v srcu pravega človeka in v nespremenljivem vodilu njegovih dolžnostij. Ako najomikanejši, najhrabrejši, najkrepostnejši zemeljski narodi nijso dvoboja poznavali, velim jaz, da to nij nobena naprava, katera bi v bitnosti časti imela svoj vir, nego gnjusna barsbarska šega, vredna svoje divje, strupene korenine. V slučaju pa, ko se lastno ali tuje življenje vaga, ne ravna se pravi mož po modi, nego on kaže svojo srčnost v preziranju te mode.“

„Varuj se tedaj, da sveto ime „časti“ ne pomešaš s tistim surovim predsodkom, kateri vse kreposti stavlja meču na rt, ter nij za nič drugega, nego

da dela zločince. Ne misli da je to ravnanje nadomestek za poštenost, ker, kje je poštenost sama, nij treba nadomestka. Kaj bi si neki mogel človek o tistem misliti, kateri se zato smrti izpostavlja, da si prihrani trud, biti pošten mož? — Ne sprevidiš li, da je zločinstvo, katerega sramožljivost in poštenost nij mogla zadržati, s hinavskim sramom in strahom pred grajanjem samo pokrito in pomnoženo? — Da hinavski sram in strah pred grajo dela farižeje in lažnjivce, ter jih naganja k prelivanju prijateljske krvi zbog ene nepremišljene besede, ki bi se pozabiti morala, zbog pravičnega očitanja, katero bi se prenesti moralo; hinavski sram in strah pred grajo spreobrača zapuščeno in boječe dekle v peklensko furijo; nepravi sram in strah pred grajo zamore celo materinsko roko proti nežnemu sadu orožiti . . . srce se mi trga pri tej grozovitej misli in jaz hvalim samo njega, ki pozna naše misli in želje, da nij meni v srce posadil te pošasne časti, katera samo zločinstva rodi in pred katero se narava zgraža.“

„Premisli vendar, da li je dovoljeno, s premislekom možko življenje napasti, ter tvoje lastno v opasnost postavljati, samo da se barbarskemu in nevarnemu izumku zadovolji, kateri nema nobenega razumnega razloga; da li ne bode žalosten spomin za to stvar prelite krvi pri tistem, kateri jo je pretil, globoko v srcu neprenehoma za maščevanje klicel. Poznaš li zločinstvo, katero bi bilo prostovoljnemu umoru enako? In če je podlaga vseh krepostij človečnost, povej, kaj naj si mislimo o krvivejnem in izpridjenem človeku, kateri se usoja, življenje svojega bližnjega napadati? Prijatelj, če iskreno ljubiš krepost, uči se po njenem načinu služiti jej, ne po načinu nečloveškem. Vem, da si pri tem lahko marsikaj neugodnega dogodi, ali prašam: je li beseda „krepost“ samo prazen glas? Moremo li samo takrat krepostni biti, če je to brez žrtve mogoče?“

„Ali kake neugodnosti zamorejo prav za prav nastati? Godrnjanje postopačev in sploh slabih ljudi, kateri se radi o nesreči drugih radujejo, ter vedno kake novosti pripovedovati hočejo. Gotovo, mogočen in vreden povod, da se med seboj podavimo! Če se filozof, modrijan v najvažnejših zadevah življenja po neumnem blédanju množine ravnati mora, čemu je bilo potrebno vse obširno učenje, ako na zadnje niji nič drugega, nego navaden človek? Ti se tedaj bojiš žrtvovati maščevalnost dolžnosti, spoštovanju in prijateljstvu, ker bi se potem očitalo, da se bojiš smrti? Preudari hladnokrvno oboje, prijatelj, in previdel boš, da je več malodušnosti v strahu pred tem očitanjem nego v strahu pred smrtjo. Mevža in strašljivec bi rad po vsej sili bil srčen.“

„Ma verace valor, ben che negletto,

(Konec pribe) È di se stesso a se freggio assai chiaro“.

„Tisti, kateri pravi, da se smrti ne boji, laže. Vsak človek se smrti boji, to je temeljna istina vseh čuvstvujočih bitij: brez te bojazni bi ves umrjoči rod razpadel. Ta strah je prost izraz narave, kateri meri na red stvari. Sramoten in graje vreden bil bi le takrat, ako bi nasprotoval izpolnovanju dolžnostij. Ako se strašljivost nikdar kreposti ustavljala ne bi, ne bilo bi nobene pregrešljivosti več. Jaz trdim, da tisti, kateremu je mileje življenje, nego dolžnost, nij popolnoma kreposten. Ali povej mi ti, ki se s pametjo bahaš, kaka je to zasluga, ne marati za smrt, da se hudodelstvo stori?“

„Recimo, da je zaničljivo, ako se človek brani iti na mejdan, da se pobije; a česa se je več ogibati: zaničevanja drugih, če smo dobro storili, ali lastnega, če slabo delamo? Veruj mi, tisti, ki se resnično sam spoštuje,

ne briga se za krivično zaničevanje drugih, temveč varuje se, da ga ne za-
služi; ker dobro in pravo nij od mnenja ljudij odvisno, nego od narave stvari,
in če bi celi svet dejanje, ki si ga storiti namenjen, odobraval hotel, ne bilo
bi zato menj sramotno. Nij pa res, da je zaničljivo, ako se človek po zdra-
vem načelu temu upira. Poštenjak, katerega življenje je brezmadežno, in pri
katerem se še malovredna bojazen pokazala nij, bode se vedno branil, da si
rok z umorom ne okrvavi, dobro vedoč, da to človeka ne poveljuje. Vedno
pripravljen svojej domovini služiti, nad slabimi bedeti, najnevarnejše dolžnosti
izpolnjevati, ter pri vsakej pravičnej in dostojnej naključbi, kar mu je milo
in drago, z lastno krvjo braniti, koraka on sigurnim korakom, kar pa brez
prave, moške srčnosti nij mogoče. V gotovosti svoje zavesti nosi on po
konci glavo, ne iskajoč, pa tudi ne izogibajoč se svojega sovražnika, in jasno
je, da se menj smrti, nego krivice, več zločina nego nevarnosti boji. Ako
so prosti predsodki en trenotek zoper njega, so vsi dnevi njegovega pošte-
nega življenja z njim.“

Tukaj morem pretrgati velicega moža v govorjenju ter vriniti vzvišene
besede slavnega Horacija, katere nam je abiturijentom svoje dni ravnatelj B. v
prekrasnem govoru tako goriko na srce pokladal:

„Justum et tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non voltus instantis tyranni
Mente quatit solida, neque Auster . . .“

Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.“

„Pusti tedaj, prijatelj, naj se vojaštvo bije, katero, samo da se na svojem
mestu obdrži vse, kar je svojej časti dolžno, po svojej koristi ceni. Nič nij
manje častno, nego čast, o katerej ono toliko hrupa dela; ta čast nij drugo,
nego brezmiselna moda, kriva ponarejena krepost, katera si najhujša zločina
v slavo šteje. Čast pravega moža pa nij v rokah družega, nego v njegovih
samih; on se ne brani z mečem in ščitom nego s poštenim in brezmadežnim
življenjem, in ta način bojevanja, lepši je glede srčnosti od drugih“.

Horacij tudi v tem smislu pravi:

„Integer vitae scelerisque purus
Non eget Mauris jaculis neque arcu
Nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra . . . .“

(Konec pride.)

Spomini na Benetke.

J. Pajk.

X.

Iz Lord-Byronove sobe naju je vodil pater v cerkev samostansko, po-
svetočeno materi Božjej. Jako čudno se mi je zdelo, da naju je pater, zvedevši
da sva rimokatoličana, vedno zagotavljal: „tudi mi smo katoličani, samó da
armenski; ta cerkev je tudi katoliška“.

Ta samostanska cerkev nij posebne velikosti, ali tem večih dragocenosti. Veliki oltar je bil z dolgo in široko preprogo zagrnjen, zavoljo posta, ki se je uže obhajal od samostančanov. Jaz sem patra poprosil, naj preprogo nekoliko odgrne, da si pogledam podobo altarsko, in res! prekrasna slika matere Božje, skoro životne velikosti, se nam pokaže z detetom v naročju, obraza, polnega milosti in nežnosti, dobrotljivosti in usmiljenosti, res prelepa slika!

Po kratkej tihej molitvici, ktere smo se udeležili vsi trije v tem tihotnem prostoru molitve in premišljevanja, razkaže nam prijazni in ljubeznjivi vodnik nekoje kipe, grobove in slike v polumračnej ladji cerkve, kojega razlaganja pak se ne spominam več. Znamenitega menda nič nij bilo, barem za mene.

Prevedši naju skoz čedni in snažni hodnik mimo cerkve in ob robu vrta, v kojem so stala nekoja prelepa lovorova drevesa s širokim svitlim listjem in druge vednozeleno rastline, pridemo v stransko pritalno poslopje, kjer je samostanska tiskarna pomeščena. Dolga svitla sobana je razdeljena na dvoje; z desne roke stojé tiskarski stroji: same priročne tiskovne mašine; z leve pak stavčevski ormari in predeli.

Ker je nedelja bila, je delo praznovalo. Samó eden, posvetno oblečeni gospod je bil tu; menda nadzornik ali vodja tiskarne. Pater nama je razlagal, da se tu tiska veči del po armenski: armenske biblije, armenske cerkovne knjige, tudi neki armenski učeni časopis, razve tega pak da se tudi stavi v vseh jezikih svetá. Brzotisnih mašin nisem tu videl. Kakor pak povsod v tem samostanu tako tudi v tej tiskarni, v kterej delajo patri in fratri, velik red in velika čistota vladata.

Iz tiskarske sobane vodil naju je pater v neki kabinet, kjer so razne slike, oljnate kakor tudi barvotiskane in svitlopisne, na ogled in prodajo razpoložene. In čegavo sliko najdeva zopet? — Lord-Byronovo v vseh velikostih in vseh barvah. Množina teh slik je tu čudovita, prava razprodaja Lord-Byrona. Stvar je mojo soprogo silno zanimala; zato si je tudi eno tako sliko kupila; ali s patrom več o tem govoriti nij bilo mogoče, ker je prihajalo vedno več obiskovalcev. Ko smo šče ogledali veliki vrt, s kojega je prekrasen razgled na bližnje Benetke, poslovil se je ljubeznjivi pater od naju, a midva od njega, in prevzel naju je zopet vratar, pa na drugem, južnem koncu otoka, kjer stranska vrata vodé na morje. Tu naju je uže čakala najna gondola z gondolirjema, ki sta, vesela, da naju zopet imata v svojej sredini, brzo pograbila najni telesi ter ju posadila na srednjo klop črne gondole. Tudi uljudni vratar se je z dostojnim in hvaležnim poklonom poslovil od naju, in takó smo se ločili s srčnim zadovoljstvom od prelepega in ljubeznivega otoka, kjer je vse tako tiho, vse takó milo, vse tako prijazno in gladko, kakor da bi ta „blaženi otok“ res ne poznal neviht, koje razsajajo okoli njega po bližnjem Adriji in šče huji, v bližnjih Benetkah. Niti bogatstvo (pa tudi siromašen nij otok) niti davna sijajna preteklost niti velikost niti slavno ime ne kinčata San-Lazarkega otoka, ali vendar biva na njem nekaj posebnega, kot bi tičalo v zraku, nekaj, kar vsakega potnika in obiskovalca prav do dna duše zadovolji, kar mu daje predokus nekoje srečnosti in blaženosti, koja na redkih mestih zemlje človeka osrečuje. To blago čuvstvo so okusili tisočeri pred nama na tem mestu; mi čutimo tu vso blaženost takega čuvstva a njega razlog in izvir ostaje nam neznan. Srečen tedaj ostani, ljubeznivi samostan San-Lazarski! Stoj šče dalje sredi zelenih morskich valov kot zelena

prijazna oaza sredi puščave! Okoli tebe naj razsaja siloviti Jug, ob tvojem ozidju naj se srdito pené valovi, naj gorjé razsaja v prsih tvoje sijajno-tožne sosede Venecije — ti stoj trdno na svojih tleh, v nedru tvojih zidovij vladaj mir, bratje in očetje tvojega samostana naj uživajo v njih oni mir in oni pokoj, koji jim je odrečen v dalnej, dalnej armenskej domovini. tam o podnožju svetega Ararata, mogočnega nje zemskega varuha! Narodna prosveta, kojo vam préčíta divji Kurdec in Turčin v vašej domovini, naj se tu razvija, razevita, naj tu obilim sadjem obraja v prekrasnem ogradu, v vašej armenskej Hesperiji! Bog te čuvaj, mili otok! — to ti v slovo kličem sin severnih planin.

(Dalje pride.)

Svarabhakti.

Jos. Šuman.

(Dalje.)

Kako da je potrebno se ozirati na to glasniško razmero ruskega jezika pri razlaganju posameznih besed, je očitno na besedi stsl. slavij; beseda slavij se je razlagala dozdej navadno iz korena čru- slu- v pomenu glasiti se in se je stavila v eno rodbino z besedo slovo slava itd.; toda ker se v ruskem glasi solovej (sorbski syľobik soľobik polabski sállii = stsl. *sùlovì), iz tega je očitno, da imamo naslanjati se na thema sal- ne slu-; zato utegne srbski slav grau, ki ga Caf Vest. I 105 v zvezo spravlja z besedo slavij, biti ž njo v zvezi, toda ne v secundarnem (nachtigallfärbig), ampak v prvotnem pomenu, prim. srěnu albus r. serenù pruina sl. srēm sreš in slana = lit. šalna šarma (je vse belo po travniku in po strelji), primeri na dalje sěru glaucus flavus.

Jaz sem za se dvomil, ali je beseda plakati weinen postala kakor latinski plangere iz pomena Lärm schlagen πλήσσειν, ali iz pomena plakati oplaknoti prati kakor flere plorare: fluit, pluit; toda ker staroslovenskemu plakati jokati se odgovarja ruski plakati, ni dvombe da spada beseda plakati plačem (jokati se), k istemu korenu plak-, k kateremu gre lat. plangere in gr. πλήσσειν, kajti plakati waschen se glasi v ruskem polskati, gre tedaj na deblo palk-, kar sicer ne ovira da sta oba glagola izvirala iz enega prvotnega korena; toda pot v razvijanju pomena in oblike je na omenjeni način zaznamovan.

Pod 1. 2. 3. je svarabhakti na enak način razvit, pod 2. 3. sta se glasnika v naslednjem slogu združila v dolg samoglasnik, pod 1. pa je samoglasnik i ù v prvem slogu izpal in kot svarabhakti na zadnjem mestu obstal. Enaka prikazen se ponavlja v germanskih jezikih in sicer v enem in istem narečju različnih dob; iz te prikazni pojasnjuje pisatelj vse obilne in obilne različnosti germanskega vokalisa; toda v germanskih jezikih se koreninski in svarabhaktin samoglasnik iz obeh slogov družita v prvem slogu, a ne v poslednem kakor pri Jugoslovanih in Čehih, n. p. wirt iz wirit wuret wiert wirt p. 377.

Razlog druženju samoglasnikov je v tem, ker jezik išče po svojem prvotnem nagonu enosložnih debel; da sta se samoglasnika tu združila v prvem, tam v drugem slogu, je bil učinek naglasa. Težko je vender pri-

merov in prikazni pri r l ločiti od drugih sličnih n. p. τέ-τηη-κα: τέμ-νω, τέ-θνη-κα: ἔ-θαν-ον, gna-ti: žen-a itd., ki se jasnijo morda na enak način, saj imata nosnika tudi sicer sličnih vplivov na okolne samoglasnike, prim. φθείρω in φαίνω iz φθερ-ι-ω φαν-ι-ω.

V besedah pla-dine iz polo-dine (sl. plandovati), pla-nošti. skra-lupa iz skoro-lupa drugi o ni svarabhakti ampak osnovni samoglasnik, kakoršni je v sostavah v navadi (primeri krivo-verec) in vendar je druženje samoglasnikov se izvršilo kakor pri svarabhakti; to ob enem kaže, da se ima soditi o obliki golosù: glas = polo-dine: pla-dine, t. j. zadnje oblike so postale iz prevejšnjih, a ne na opak.

Temu združenju dveh enakih samoglasnikov iz dveh sosednih slogov je primerjati epenthesa, postavim m. μέλας (iz μέλαν-ς) n. μέλαν f. μέλαινα iz μέλαν-ια, φαίνω iz φαν-ιω, φθείρω iz φθερ-ιω, cèlù iz kalja-, dèlù iz dalja got. dail(i)s Teil, mëniti skr. manjate meinen; v izgovoru tudi vsakdajni kruh: vsakdanji kruh, kojn: konj koni, sedajni: sedanji, Krajn: Kranj; got. arbaiths iz arbath-i: rabota. Razlika med epentheso in gornjim združenjem dveh enakih samoglasnikov je samo v tem, da je tu različen samoglasnik, tam pa en isti; tu se tedaj druženje še leže pozna na samoglasniku, tam ne; godi se tu tedaj skoro enaka prikazen v jeziku, ko jo gledamo pri endosmosi in esosmosi na tekočinah; če sta tekočini enaki, se druženje ne pozna, ko pa spodno tekočino pobarvamo, se druženje vidi, ker postane skoz prevezo tudi gorna tekočina pobarvana. Podučljiv za tak prestop je tudi sedmograških Sasov jezik, ki govore mesto gefaren (gefahren) gefaërn in enako; tudi stsl. žd št (roždenù hošt,a) iz dj tj oziroma d+i t+i je tak prestop glasovni, kakor kaže srbski rožden hoću; enako francoski aigle: aquila itd.

4.

Na jezikovih prikaznih, ki so se pokazale mimo drugih tudi tukaj ob r l^a kot različnosti slovanskih jezikov, meri Schmidt svojo teorijo o razlikovanju sorodnih jezikov. Schmidt namreč ne veruje na teorijo cepljenja jezikov kot učinek razseljevanja narodov, ampak sodi, da kakor se še dendenes godi, mnogoštevilni narod ne govori povsodi enako ampak ima na različnih krajih po individualnosti razvitja svoje posebnosti; ti se sčasom razširijo v razrečja oziroma narečja. Lahko tedaj postane narečje kakor kaka druga životna species na enem istem selu in med istim sosedstvom; posebnost je tu taka, tam opet inačična; koder ista posebnost sega, je njen okraj; posebnosti segajo dostikrat med endruga, se križajo; poznej jim se postala meja po občevanju ob bregih in rekah in tujih narodih, ki so se zmes zagvozdili. Narečja in jih posebnosti pa se v istini ne razjasnijo po potu cepljenja v rode in rodiče, ampak le z ozirom na prvotno centralno edinost. Nekatere posebnosti so namreč zares med jugovzhodnimi plemeni (Slovenci, Hrvati, Srbi, Bulgari, Rusi), ki jih med zahodnimi plemeni (Čehi, Sorbi, Polabci, Polaki) ni, nekatere posebnosti soper so med nekaterimi izmed zahodnih plemen n. p. med Čehi, pri drugih zahodnih plemenih pa njih ni, so pa ravno tiste posebnosti tudi pri jugovzhodnih plemenih n. p. pri Slovencih; teh prikazni zato teorija cepljenja rodnega debela slovanskega v zahodna in jugovzhodna plemena ne jasni.

(Konec pride.)

Anton Janežič.

J. Pajk.

(Dajje.)

Položivši s „slovarjem“ temelj besedoznanstvu, brigal se je Janežič brž potem za dvoje: za osnovanje boljše slovenske slovnice in za ponujó dobrega slovenskega berila ali čtiva. Akoravno je Janežič ob enem času za oboje skrbel, vendar se vidi, da je on svojo duševno moč bolj na izdelanje temeljite slovenske slovnice sredotočil in obračal.

In v izdelanju takih „slovníc“ obstaje druga, nepremisljiva slava Antona Janežiča. Nijedna slovenska slovnica nij našla pri Slovencih toliko priznanja in toliko odobrenja, kolikor Janežičeva. Tudi se sme reči, da razve „biblij“ in molitvenikov nij v našej književnosti déla, koje bi več natisov in več razširjenja bilo med občinstvom našlo, nego Janežičeve slovnice. Tudi nij nijedna doslenja slovnica več posnemanja in več veljave dosegla, nego Janežičeva, ktera zdaj izključivo po naših srednjih šolah gospoduje in tudi slov. pisateljem služi kot pravilo.

Govoreč o Janežičevj slovnici imam pred vsemi njegovimi slovenski spisano „slovnico“ pred očmi. Vzrok, zakaj je ona takó obveljala, prihaja iz mnogih razlogov. Nekoji teh so uprav zvananji, nekoji notranji, v delu samem ležeči. Med zvananje bi štel to, da je ta slovnica neka vrsta ob čn o narodnega izdelka, v tem smislu namreč, da so pri nje sostavljenju veljavni Slovenci iz mnogih krajev pripomagali s svojimi jezikoslovskimi prisneski, dialektičnimi in učenimi opombami, ktere je Janežičev um po njih vrednosti vedel ceniti in v svojej knjigi dostojno porabiti. Kajti je pri nas Slovencih vladala ondaj, ko je Janežič svojo slovnico skladal, prelepa navada, da so se vsi izobraženi Slovenci živo zanimali za naše slovstvo in namreč za našo gramatiko, da se je slovenščina po slov. čitalnicah od jezikoslovcev in ljubiteljev slov. jezikovslostva javno po večerih podučevala, sploh da so se naši rojaki šče bavili s pogovori o slovenskem jezikoslovnem napredku, dobro vedoč, da je temeljito poznavanje materinščine v narodnem boju izvrstno orožje in posebno sredstvo, prosti narod podučevati, navduševati in voditi. To so bili zares idilični časi, ko se je v naših domačih družbah vsako novo delo slovensko na jezikoslovsko cedilo devalo in gledé slovarja in slovnice natančno precenjevalo. Kdo se ne spomina dr. Lavrič-evih besed iz onih časov, ko je on geslo izdal, naj so vse slov. čitalnice eden veliki „slovnični tabor?“

Kakor je tedaj Janežičev „slovar“ nastal po sodelovanju združenih slovenskih rodoljubov (prim. njih imena v „predgovoru“ k „slovensko-nemškemu delu“ (l. 1851 str. II.), tako je tudi pri izdelanju Janežičeve „Slovenske Slovnice“, ktera je l. 1862. v prvem natisu na dan prišla, več slovnično izobraženih mož sodelovalo; prim. njih imena v „predgovoru“ k III. natisu stran 4.

Razve tega pa je notranji ustroj Janežičevih „slovníc“ sploh tak, da on sili k pripoznavanju tega dela. Uže obseg jezikoslovskih oblik je v njih tolik, da se sme reči: Janežičeva slovnica po pravici zasluđuje ime „slovenske“ slovnice. Kajti Janežič se je postavil na širše slovensko stojališče, nego je bilo pred njim ktereга koli slovnicarja slovenskega. Metelko n. pr., kakor je znano, imel je samó dialekt svoje dežele (kranjske) in svojega rojstve-

nega kraja pred očmi; tudi Šmigoc in Muršec (Štajerca) sta bila ozko dialektična slovniciarja. Stoprv Janežič se je povzdignol nad vse dialekte, in baš s tem, da je iz vseh pravila posnemal in odbiral, občeslovensko slovnico spisal. Janežiča je pri izbiranju gramatičnih oblik vodil neki posebni zdravi razum; baš to je njegovej slovnici tem občeješo veljavo dalo. O tem vodilu pri svojem delu Janežič sam govori v „predgovoru“ k drugej izdaji „Slov. Slovnice“: „Jezik, v katerem je (pričujoča slovnica) pisana in ki ga (ona) uči, je prava čista slovensčina, posneta po ljudski govorici vseh Slovencev ob Savi in Dravi, ob Soči in Muri; prezrlo se ni nobeno narečje, katero še hrani kako dragotino starega čistega blaga. Skoz in skoz mi je bila vodnica današnja beseda našega naroda.“

Druga velika prednost Janežičevih slovnice obstaje v bogatstvu primerov, vzeti iz živega narodnega jezika, kakor tudi iz boljše njega literature. Vsako pravilo je s primeri objasnjeno in utrjeno. To daje Janežičevim slovniciam neko živost in neko zvezo z živim jezikom ljudstva. Ta živost slovnicih nauke dela ne samo prebarljive, nego celó tudi vabljive in zanimive. Ob enem je v teh primerih velik narodni zaklad shranjen in na ogled postavljen; namreč množstvo slovenskih prislovic in rékov, katerih nikjer toliko ne najdemo zbranih. Pa tudi priméri, ki so vzeti iz literature, vodijo z lahko roko in igraje k nje same poznavanju. Teorijo in prakso jedva vidimo v kojej drugej gramatiki sorodnih narodov na takó spretni način združeni, kakor tukaj. V teh slovnicih, posebno v takó imenovanej „Slovenskej slovnici“ spoznavamo tedaj Janežiča kot modrega pedagoga in didaktika, in takó ima njegova „Sl. Slovnica“ širši pomen nego proste „Slovnice“ same, ker je ona ob enem tudi gramatična „čitanka“. Koliko more goreči in umni učitelj slovensčine na podlagi Janežičeve „slovnice“ za prid slovenskega slovstva in slovensčine sploh storiti!

(Konec pride.)

Dostavki

k g. Terstenjakovima spisoma „Ruskoslovensko slovstvo“ Zora št. 7 in „Kedaj so se Kočevarji na Kranjskem naselili“ Zora št. 14.

S. R.

I.

G. Terstenjak méni na 109. strani Zore, da je oni kraj Fluvius (Flavius), kder je oberski kakan l. 663 upornega forojulskega vojvodo Lupa na prošnjó kralja Grimualda pokoril, denašnja reka Rezija in da je Rezjan nastalo iz Rečan. Ne pretresovaje dalje, od kodi to ime, (sami trdijo, da so se iz Ruskega naselili in da se prav za prav Rusijani zovejo), omeniti hočem le nekaj zaradi kraja Fluvius. Linhart (Geschichte Krains pg. 142) méni, da se je oni boj odločeval v vipavskej dolini, ker Vipava se imenuje pri starih Fluvius Frigidus. Tudi Abel (Paulus Diaconus v Pertz-evih „Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit“ VIII. stouletije, zv. IV.) je tega mnenja. A ker se je ona bitka l. 663 na forojulskej zemlji bila in ker vipavska dolina nij spadala pod forojulsko vojvodstvo, ima prav Viviani (Storia dei fatti dei Langobardi, Udine 1826, pg. 32), ki išče ta kraj na Forojulskem. Reka Fluvius,

v srednjem veku Flumen, sedaj „Fiume“ izvira pri vasi S. Lorenzo, jugozapadno od Valvasona, izliva se pa pri vasi Brische v reko Sile, ki potem v Meduno teče. Blizu izvira reke Fiume, ravno pod železnično progo iz Vidma v Benetke, sta dve vasi enakega imena, t. j. Fiume piccolo in Fiume grande (mala in velika Reka). In ravno tukaj moramo iskati kraj bitke med kakanom in Lupom.

Reko Fiume omenja polčetrto stoletije pozneje listina cesarja Konrada II. L. 1028 podari namreč ta patrijarhu Popu velik gozd „med Sočo in morjem in pod cesto ki se navadno imenuje ogerska („strata Hungarorum“, pozneje „strata alta“, t. j. cesta iz Palme nove v Codroipo in dalje v Pordenone) do tistega kraja, kjer reka Flumen izvira, in ob tej reki navzdol do Medune, ter med Meduno in Livenco“ (Rubeis, Monumenta ecclesiae Aquilejensis pag. 503). Okoli Medune se nahaja še več slovenskih krajevnih imen, ki kaže, da so nekdanj Slovenci tudi ob spodnjem porečju Medune bivali. Tako je tik Pordenona na severnej strani kraj „Selaveno“ (Slovenci). Blizu izliva Medune sta vasi Brische (nad Senpetrom je slovenska vas Brišča, it. Brischis) in Carnizai ter ime Meduna samo, kakor tudi Livenza (Livnica), bi utegnilo slovansko biti.

II.

G. Terstenjak je sprejel na str. 226. in dalje letošnje „Zore“ trditev prof. Weissa, da so sedanji Kočevarji nasledniki Eginhardovih Guduscianov. To mnenje je prvi izrazil bistroumni Zeuss (Die Deutschen und ihre Nachbarstämme) in prof. Weiss rad sledi temu učenjaku v preiskavah stare ethnographije in v razlaganjih ljudskih imen. Da je imel Šafařík (Starožitnosti II. 207) Guduscane za Kučane, prihaja od tod, ker je Eginhardove besede „ac Bornae ducis Guduscanorum, et Timocianorum etc.“ (Pertz. M. G. I. 205) napačno razumel, izpustivši vejico med „Guduscanorum“ in med „et Timocianorum“ (Dümmler, die südöstlichen Marken, Archiv für österreichische Geschichtsquellen Bd. X. pag. 25). Dümmler tudi primerja Guduscane prebivalcem K. Porphyrogenitove župe Γουτζημά. K. Porphyrogenita našteva v Hrovaciji κατ' ἐξοχήν tri župe: Κρίβασα (kərbavska župa, a ne Krivošije), Λιτζα (lička) in Γουτζημά, t. j. gadska župa. Vse te tri župe leže zaporedoma v južnem delu nekdanje hrvatske vojaške meje na južnej strani male Kapele, torej daleč pod Kolpo (Prim. M. Brašnić, Odlomci iz zemljepisa i narodopisa Hrvatske i Slavonije v IX. stoljeću, Rad jugoslovanske akademije XVI.).

Iz tega, da so Gudusciani od svojega vojvode Borne odpadli bili, se še ne sme sklepati, (kakor prof. Weiss), da neso bili njegovi sorodniki, od nekdanj njegovi podložni, ker se ne ve, iz katerega vzroka so se bili takrat svojemu rodnemu vojvodi uprli. Gotovo je, da so bili prebivalci gadske župe pravi „Štokavci“ in ne „Čakavci“, ker so ti še le nad Senjem, Slujinom in Kostanjico začenjali.

Da so Kočevarji nemška naselitev XIV. stoletja, to so naši domači zgodovinarji dovolj dokazali. Mogočni grofi Sponheim-Ortenburgi, ki so imeli zlasti na Koroškem svoja posestva, privabili so nemške naselnike v neobljudjene in z gozdom preraščene kraje ob viru Kolpe. Ko so l. 1420 celjski grofi podedovali ortenburška posestva, prišlo je tudi Kočevje pod nje in tudi oni so še dalje nemško naselitev podpirali — in si svojo posest množili.

Prof. Dr. Krones piše v ravnokar izišlem četrtem zvezku svoje, do zdaj gotovo najboljše zgodovine avstrijske (Handbuch der Geschichte Oesterreichs, Berlin bei Th. Grieben pag. 343) o naselitvi Kočevarjev sledeče:

„Die ältere Meinung, ihren Namen auf die slavischen Guduscanner zurückführen zu dürfen, ist ebenso unhaltbar, wie die Annahme, dass der Volkskern dieser Gebirgsinsel noch einen Niederschlag der grossen germanischen Wanderung enthalte. Und nicht viel mehr Glauben verdient das Histörchen von der unter K. Karl IV. stattgehabten Ansiedelung kriegsgefangener Familien aus Franken und Thüringen, dem als Version das gleiche in Maximilians Tagen (um 1509?) entgegen steht. Historisch sicher ist nur soviel, dass um 1347 dieses Ländchen grösstentheils Wildniss war, in diesem Jahre von Patriarchen Berthold an den Grafen Friedrich von Ortenburg verpagt und seither kolonisirt wurde und als Lehen Aquilejas mit andern den Cilliern zufiel.“

Dokazano je, da se najstareja oblika kočevskega imena, vrezana na mestnem pečatu, glasi „Kotschew“ (Parapat v Matičnem koledarji). Iz tega je nastalo Chotse in pozneje Gottshee. O obliki Guduscani, Gudsker nij torej nikjer sledu. — Toliko v sporazumljenje!

Razgovori.

J. P.

VII.

Bitva za bohinjskim jezerom je skončana; užé jutranja zarja osvetljuje grozne sledi ponočnega boja.

Uprt na svoj meč strmí Črtomír z zamišljenim očesom v globino jezera. Spomini pretekle noči in prejšnjih dnij vstajajo mu iz jezera. On gleda razsip posvetne svoje oblasti; groza obupnosti objema ga s temnimi svojimi krili.

Zdaj se naenkrat izza pošastij okrožajočih ga vzdigne vzvišena podoba milega in ljubljenege mu angela, spomin na — Bogomilo. Ta spomin, skrb za njo, strah zavoljo nje, hrepenenje, videti jo, pretrese ostrmele mu ude, podneti mu v oslavljenih žilah iskro novemu življenju.

Pred dušo mu stopi zeleni otok blejskega jezera, na njem beli hram boginje Žive, pred njim obraz sivolasega Staroslava in nebeško lice njegove hčeri Bogomile, lepe, kakor basnovita Hero, čiste v duši, kot rožica razgrebajoča svojo nežnobeło nedrije jutranjemu solncu.

Spominja se, kako je v prvič dodél se blaženih tal Bogomilinega otoka, kakó je prvi plamen ljubavi šinol iz njenega očesa na dno njegovega srca, kakó je krasna deva jemu pripadla v zavidljivo last, kako so jima dnevi in noči srečno tekle nalik valovčkom čistega jezera, trepetajočim v rahlih vetričih, obsijanin od prijaznega solnea.

A spominja se tudi, kako je na enkrat vojaška tromba zadonela, dramaéca ju iz sladkih sanj, pozivajoča slovenske junake na brambo protivnikom slovenske svobode in samovlasti, deročim s Koroškega na Kranjsko. Robjijo mu po glavi ločitev, trdi boji in ravno minolo nočno klanje. Gluha osamelost,

gola sedanjest, jalova bodočnost straši mu um in dušo. Najrabi bi desnica stegnola meč proti srcu, koje pa mu je Bogomila užé prevzela. —

Med tem Črtomirovim premišljevanjem privesla z nasprotnega kraja jezera znani Črtomiru ribič. Ta ga siloma vzame v čolnic in ga preveze v varnejše zavetje, tja, kjer hitra Savica v jezero bobni ter ga tu skrrije v gosto obraščeno luko.

Odtod pošlje Črtomir ribiča čez gore na blejsko jezero, izkat in pozvedat Bogomile, podavši mu prstan Bogomiln v dokaz poslanstva, povelevši mu, vrnoti se zopet k Savici z veselo ali z žalostno novico.

Preide noč in pride dan. Črtomir čaka pri slapu, kar zasliši govorjenje mož približajočih se. Brž spozná v neznanem mu človeku duhovnika krščanskega, in uže misli z mečem meščevati se jemu; a glej! ž njim pride tudi — Bogomila.

Pomirjen po tem pogledu porine svoj meč v nožnice in hiti poln radosti in veselja Bogomili v naročje, ali ona se počasi izmiče njegovim rokam, nazzanjajoč mu, da je prišla k njemu ne družiti, nego ločit se od njega.

Začne mu zdaj razodevati, da je tudi nje oča dal krstiti se, in mu pripoveda, kakó in zakaj se je to izvršilo.

Ko je namreč on v boj šel, sedela je ona večkrat na bregu otoka premišljujoč osodo njujne ljubezni. Obupnost in negotovost ob izidu boja in bodočnosti jo je kruto vznemirjala.

V tej stiski gre enkrat vprašat po koncu boja, kar jo sreča ta duhovnik ter jo prijazno pozdravi; ne vedé pota do bližnjih človeških stanovališč poprosi jo, naj ga ona vodi na svoj dom. Tu razloži Bogomili in Staroslavu glavne članke krščanske vere, popiše jima krasoto nebes in strahoto pekla in ju naposled, ker sta mu vse verjela, krsti.

Ali tožnost Bogomile po Črtomiru šče nij bila utešena, a duhovnik jej pové kot gotovo tolažilo — molitev, „ki vse premore“. In glej čudo! Tisto noč, ko je ona za-nj neprenehoma in vrno molila, ostal je on edini živ, vsi njegovi tovarišči pa so poginoli. „Vidiš“ pristavlja končno Bogomila, „Bog krščanski te je rešil. Ne bodi nehvaležen! Ne ustavlaj se dalje njegovej véri! Ako hočeš onkraj groba na veke moj biti, daj se i ti krstiti!“

Ganjen od gorke Bogomiline ljubezni in od trpljenja, ktero je krasna ljuba za-nj pretrpela, udal bi se bil Črtomir rad Kristovej veri, ali spomin hudobnostij, ktere je Valhun na ime te iste vere izvrševal, vzbudi mu nov srd, ne pusté mu Bogomilino željo precej izpolniti. Zdaj se duhovnik oglasi slovesno izpovedaje, da vera Kristova nij vera sovražtva, nego nauk ljubezni.

A ne toliko duhovnikove besede, kakor bolj Bogomilina vera spreobrne trdovratnega bolvanočestitelja Črtomira. On pritrđi krščanstvu in vpraša, kedaj ga bode zakon z Bogomilo sklenol. Ali Bogomila bila si je vse drugače premislila. Da bi nju hrepenenjem ljubav čvršča in mlajša ostala, zavezala se je bila ono noč, ko je kot kristijana za Črtomirovo rešenja molila, da ostane do smrti devica, Kristusova nevesta, dokler jo onkraj groba večni raj v nezadržljivo veselje ne zveže. In duhovnik tej obljubi šče pristavi, da Črtomir kot morilec krščanov posvetne sreče ne zasluđuje, da naj v pokoro za svoje zmote ide v Oglej in tam slovanski misijonar postane. Previdevši, kako mu je sreča vedno bila sovražna, pritrđi Črtomir duhovnikovim besedam.

(Dalje pride.)